

Kirjasto-alan edustajien paneelikeskustelu

Paneelikeskusteluun osallistuivat Irmeli Isomäki (Valtion taidemuseon kirjasto), Kaarlo Mäkelä (Eduskunnan kirjasto), Päivi Pekkarinen (Helsingin yliopisto, Terveystieteiden keskuskirjasto) ja Irma Reijonen / Kansalliskirjasto, Slaavilainen kirjasto). Paneelikeskustelun johti Jessica Parland-von Essen (Svenska litteratursällskapet i Finland, bibliotek).

Parland-von Essen: Tässä käsiteltäisiin vaihdot siis kirjastojen näkökulmasta. Olen itse suhteellisen tuore kirjastonhoitaja Svenska Litteratursällskapetissa. En tunne tätä aihetta hirveän hyvin. Sen tiedän, että Svenska Litteratursällskapetille vaihdot ovat todella tärkeitä. Meillä on paljon vaihtoja ennen kaikkea pohjoismaiden kanssa. Mutta jos ensin osallistujat esittelevät kirjastoaan ja asiakaskuntaa ja sitä kautta erikoisaluetta.

Isomäki: olen Valtion taidemuseon kirjastonhoitaja. Valtion taidemuseo tarkoittaa Ateneumin, Sinebrychoffin ja Kiasman museoita ja sitten Kuvataiteen keskusarkistoa. Ne ovat siis ne oleellimmat julkaisuvaihdon julkaisutuottajat ja osapuolet.

Mäkelä: edustan Eduskunnan kirjastoa. Eduskunnan kirjasto on erikoiskirjasto, ja ne tietalueet ovat tietysti hyvin spesifiset. Kutsumme sitä eduskuntatiedoksi, oikeustiedoksi ja yhteiskuntatiedoksi. Tässä aineiston kannalta meillä ehkä tärkeimpänä vaihtoaineisto on sekä lähtevänä että saapuvana dokumenttiaineisto. Puhun tässä ehkä vähän eri asiasta kuin yliopistojen ja korkeakoulujen puolella. Ne ovat virallisjulkaisuja, valtiopäiväasiakirjoja, säädöskokoelmia, sen tyyppisiä asioita.

Pekkarinen: olen Terveystieteiden keskuskirjastosta, Terkosta, joka on Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kirjasto ja myös yksi HUSin kirjastoista. Toimin Helsingin yliopistollisen keskussairaalan tieteellisellä kirjastolla. Toimimme valtakunnallisena lääketieteen ja terveystieteiden keskuskirjastona. Lisäksi kansainvälisesti Terkko toimii myös WHO:n kirjastona ja tietopalvelukeskuksena Suomessa. Ja ehkä vaihtojen suhteessa on tärkeintä, että meidän kirjasto perustettiin hyvin paljon juuri lääketieteellisten seurojen vaihtokirjallisuudelle mitä he ovat itse keränneet vuodesta 1925. Siitä lähtien meillä ei ollut omia vaihtoja, vaan näiden seurojen vaihdot. Mutta silloin tässä vaihdossa? On ollut hyvin merkittävä osa, sitten se on jäänyt tähän trendiin.

Reijonen: Olen Kansalliskirjastosta ja sieltä Slaavilaisesta Kirjastosta. Kansalliskirjastohan on – me saadaan enemmän vaihtokirjallisuutta Vaihtokeskuksesta, mutta meillä on myös suoria vaihtosuhteita. Tunnen tietysti parhaiten tuon Slaavilaisen Kirjaston puolen. On hauska tässä kuulla, että Venäjä on ollut ensimmäinen aktiivinen maa solmimaan vaihtosuhteita. Venäjä on edelleen tärkeä.

Parland-von Essen: Kiitos. Voisitteko kertoa vielä vähän tarkemmin teidän oman kirjaston vaihtotoiminnasta, miten paljon sitä on ja mitä te vaihdatte kenen kanssa minkä tyyppistä materiaalia ja onko miten kirjastossa muutosta näkyvissä tai trendejä?

Isomäki: Julkaisuvaihto on erittäin tärkeä hankintakanava näille museon kirjastoille. Varmaan on kutakuinkin kaikki kuvataiteet edustettuna, siis sekä kotimainen ja uusi ja vanha ulkomainen taide näissä museoissa. Näiden kunkin julkaisevan yksikön vaihtokumppanien määrä on melkein 600, mutta ne ovat osittain samoja, se on noin pari sataa osoitetta, mihin vuosittain yleensä sellaisena kertalaakina lähetetään. Sen yksi tarkoitus on tietysti saada levitetyn tietoa Suomen taiteesta, mutta tämä vastavuoroisuus on kumminkin tärkeä vaihtojen sisällyttäminen meidän kokoelmaan, itse asiassa on suurempi kuin ostojen määrä. Niitä tulee kumminkin aika paljon. Nykytaiteen museoita perustetaan koko ajan lisää, ja varsinkin Kiasman toiminnassa julkaisuvaihto on aika tärkeätä, koska jollain tavalla nykytaide on samanlaista joka puolella maailmassa, Kaikki haluavat aina niitä luetteloita, tyyliin: ”ai, tekin teitte saman taitelijan näyttelyn?” Kiasman osoitteisto on siis kaikkein toimivin, jossa on noin 150 osoitetta. Jos siitä vähennetään ne kotimaiset osoitteet, siitä tulee noin 100 vaihtokumppania. Joka postituskerralla ne kumppanuudet vaihtelevat, uusia tulee pari, kolme, ja joskus lopetetaan joku kumppanuus. Meille tulee suomalaisesta museoista aina 3 julkaisua, koska näitä julkaisutuottajia on meillä näinkin monta. Historia on Suomen taideyhdistyksessä, jota on perustettu 1840 –luvuilla ja silloin voidaan puhua ehkä sellaisista lahjoista ja vastavuoroisista hankinnoista, tähän rakennukseen tultiin 1888, koko ajan on ollut tietynlaista vaihtoa. 1950-luvuilla julkaistiin tämä Ateneum-bulletin Aarne Lindströmin aikana, vaihdettiin pelkästään tätä aikakausjulkaisua. Kun tulivat nämä organisaatiomuutokset, kun Valtion taidemuseo perustettiin 1990, julkaisutoiminta räjähti ihan valtavaksi. Käsittääkseni noin 500 julkaisua tai jonkinlaidista luetteloa on ilmestynyt vuodesta 1990, osittain tietysti erikielisiä, Suomi, Ruotsi, tai sama julkaisu julkaistu kolmella tai neljällä eri kielellä. Minä luulin että se on jotenkin hiipumassa, ajattelin että vieläkö tällaisista asioita kuin vaihdot on yleensä olemassa. Ilokseni huomaa, että täällä on tosiaan erittäin paljon osanottajia. Ja jos katsoo meidänkin tilastoja, vaikka minä oletan, että ne julkaisu- ja postimaksut ja kaikki tekee tämän mahdolliseksi, se ei ole

ollenkaan näköjään sellaista. Tämä tuntuu ihan elävältä toiminnalta. Elektroninen julkaisutoiminta ei mitenkään kilpaile meillä tämän kanssa, koska elektronisessa julkaisussa ovat vaikeita nämä kuvankäyttösopimukset. Nykyaiteilijat eivät oikeastaan voi olla mukana tässä, kun tuo kuvankäyttö on niin hankala. Ihan painettujen julkaisujen julkaisemisella sellaiset ongelmat poistuvat. Sitten tätä ei myöskään katsota, että se vähentäisi ostavia asiakkaita, koska niin kuin mekin emme lähetä vain museoille, vaan myös tietyille tieteellisille kirjastoille ja kansalliskirjastoille, ne meidän julkaisut tulevat näkyviin, laajemmin saattaa tulla sellaisia hankintahalukkaita ostajia tätä kautta. Se, mitä minä nyt olettaisin, että vuosittain ehkä sellainen kymmenkunta meiltä lähtevää julkaisua on siinä vaihdossa, saamme yli 500, 600 nimekettä vuosittain. Se kokonaismäärä jonka saamme on tietysti suurempi. Me emme liitä tietenkään kaikkea kokoelmiin, ja toisaalta on tämmöisiä, jotka lähettävät listoja josta saa valita mitä haluaa. Niitä ei yksinkertaisesti ehdi käydä läpi ollenkaan. Johanna puhui tästä pakettien aukaisun ihanuudesta, vaikka minä en sitä enää tee, on tosiaan kiva joskus nähdä. Ne ovat iloisennäköisiä, kauniita teoksia, jotka saamme julkaisuvaihtona. Muistan taas omia vaiheitani 80-luvuilla, kun minä avasin näitä paketteja, niin varsinkin Japanista tuli paketteja, niin kauniita, että oikein mietin, miten minä sen otan ulos, että se ei vahingoitu. Puolalaiset liimasivat valtavasti postimerkkejä, ne olivat oikeita taideteoksia, ja venäläisten frankeerausjutut olivat aivan ihania. Näitä saattaisi vieläkin olla, minä luulen, että postituksen maailma on tullut ikävämmäksi ja standardoidummaksi.

Mäkelä: meillä on vaihtosuhteet ehkä 50 laitoksen kanssa. Nämä ovat hyvin erityyppisiä sen suhteen, mitä lähetetään ja kuinka niitä sarjoja saadaan takaisin. Meidän piirissä tämä on ehkä vielä enemmän semmoista Valtion tasolla toimivaa asiaa, että se on ehkä vielä sitä suhdetoimintaa jossain määrin, Meillä on ehkä enemmän sellaisia yksipuolisia vaihtosuhteita, niin että emme kovin paljon saa emmekä kovin paljon lähetä, ehkä tällä alalla jossain vaiheessa se oli poliittista tai ulkopoliittista toimintaa määrättyjen maiden kohdalla. He ovat siis voineet myös kertoa itsestään, minkälainen poliittinen järjestelmä heillä on. Me tietysti kerroimme tästä pohjoismaisesta tämmöisestä yhteiskuntajärjestelmästä. Se on tietysti aina ollut mielenkiintoinen kysymys, millä tavalla miten laajasti maailmassa nämä suomen- ja ruotsinkielisiä taitavia tutkijoita, jotka pystyvät käyttämään tätä aineistoa hyväksi.

Tämän aineiston kohdalla sitten on aika erilainen taas tilanne sähköisen aineiston kohdalla. Suomessahan valtiopäiväasiakirjat on kaikkien kansalaisten saavutettavissa ilmaiseksi, ja se on ehkä se yleinen trendi muissa maissa, että ne tulee sellaisena Open Accessenä. Ja sitten on tietysti erikseen tuo säädösaineisto, eli tavallaan lait julkaistaan siinä, se on niin erilaistakin eri maissa. Suomessa taas on Finlex, joka sitten mahdollistaa kaikkien pääsyn siihen aineistoon. Se, miten

tärkeää vaihtoaineisto meidän asiakkaille on, se on vähän hankala sanoa. Tosiaan tämä Open Accessia on niin paljon. Tällaiset yksittäisiin asioihin koostuvat tietopyynnöt, ne selviävät netin kautta ehkä kaiken nopeiten, jos se on Open Accessinä olemassa. Toisaalta on tämä aspekti, että meillä on eräällä tavalla se varastokokoelma, joka on tärkeä tietäntyyppiselle tutkijoille, joille se selaaminen on olennainen, jotenkin se dynamisempi tai ehkä se selaavampi näkökulma siihen aineistoon. Silloin ehkä haluaa päästä siihen paperiseen aineistoon käsiksi. Mutta summa summarum totta kai meillä on tilakysymys niin kuin monilla muillakin edessä. Ehkä pyritään näitä vastaanottavia vaihtosuhteita ainakin ylläpitämään niin kauan kuin meillä on tilaa sille aineistolle. Jossain vaiheessa me joudumme miettimään asiaa uudelleen.

Toisaalta käytämme myös Varastokirjastoa hyväksi. Voimme siis ylläpitää vaihtosuhteita ja katsomme, että Varastokirjasto on meidän Varasto C, eli yksi meidän varastoista. Itse asiassa olemme jo jotain aineistoa lähettäneet suoraan sinne.

En usko, että näitä vaihtosuhteita tulee nyt lisääntymään ainakaan tässä, trendi on selvästi menossa sinne toiseen suuntaan. Myös ulkomailta tulee sellaisia viestejä, että lopetetaan aineiston lähettäminen, koska siirrytään elektroniseen aineistoon.

Pekkarinen: Jos nyt nähdään pitkällä perspektiivillä, jos mennään kirjaston alkuun, meillä oli useita satoja, lähes tuhat vaihtosarjaa ja siitä lähtien kaikki vaihdot ovat tosiaan seurojen vaihtoja. Finska läkaresällskapet on vanhin, niiden julkaisu Finska Läkaresällskapetets handlingar. Sitten on Suomalainen lääkäri-seura Duodecim, jolla on oma suomenkielinen aikakauslehti Duodecim ja sitten heillä on ollut englanninkielisiä julkaisuja. Juuri Duodecimin julkaisujen kehityksessä on tapahtunut muutos, että nämä julkaisut ovat yhdistyneet ja tulleet kaupalliseksi "Annals of Medicine". Lisäksi on Suomen kirurgiyhdistys jolla on Scandinavian Journal of Surgery-niminen julkaisu ja Suomen Hammaslääkäri-seura, jolla on ne omat julkaisunsa. Jos katsoo Vaihtokeskuksen tilastoja, Kirurgiyhdistyksellä on kaikkein eniten vaihtosuhteita, lähes sata. Finska läkaresällskapetilla on 50, Duodecimilla on 35 tällä "Annals of Medicine", joka on se tieteellisin julkaisu. Tämä tietenkin osoittaa sitä, että lääketieteessä on aika keskittynyt englanninkieliseen julkaisumaailmaan. Kielten kirjo, on vähentynyt. Japania, koreaa, niitä on kaikki ollut ja niitä on vieläkin, tšekkiä, puolaa, mutta niiden käyttö on minimaalinen. Teen sellaisen pienen otoksen kaikista näistä vaihtojulkaisuista ja niistä tein kategorisoinnin niiden käytön mukaan. Siinä nelisenkymmentä julkaisua on keskeistä, toiseen kategoriaan kuuluu 50, ja 100 on hirveän harvoin, ehkä muutama kerta vuodessa. [lainataan, kaukolainataan] Sanoisin just, että [keskeiset] muodostavat 20% näistä kaikista, jotka saamme Vaihtokeskukselta, ja se on taas 20% meille tulevista julkaisuista. Siinä on tosiaan amerikkalaiset yhdistysten American Medical Society, British Medical Society, sitten ne vanhat Royal College of

Medicine, Royal College of Physicians, ne ovat ne 4 käytettyjä. Ne on aika arvokkaita, että niitä on vielä. Joskus niitä tarvitaan. Se on tuo kieli, englannin kieli on valtakieli lääketieteessä.

Reijonen: Minun näkökulma on ehkä vähän sillä tavalla erilainen, että meillä itsellä ei ole juurikaan julkaisuja, joita me vaihtaisimme. Kansalliskirjastolle ja Slaavilaiselle kirjastolle vaihdot ovat nimenomaan hankinnan kanava ja näemme sen siitä näkökulmasta. Jos vaihtosuhteitten historiaa katson, niin se, kuinka monta semmoista kumppania meillä on, joille me lähetämme, on romahtanut kerta kaikkiaan, jos erilaisista maista puhutaan. Tällä hetkellä meillä on ehkä semmoinen alle 20 kumppania, joille lähetämme. Vastaavasti saamme huomattavan määrän julkaisuja, en ulkoa osaa sanoa, kuinka monta julkaisua me saamme. Vaihto ei meidän kohdalla ole millään tavalla balanssissa. Hyödyimme tässä sitten tieteellisten seurojen julkaisuista. Se, minkä takia jostakin lähes sadasta vaihtokumppanista tuo luku jää niin pieneen, siinä on todella se syy, että meillä ei ole itsellä mitään antaa. Kirjastolla on julkaisut, mutta kuten tuli esille näissä alustuksissa, niitä halutaan myydä eikä välttämättä anneta suuria määriä vaihtokappaleita, yksittäisiä numeroita voi saada, mutta meillä ei ole sitä. Joudumme käyttämään hankintarahaa. Ostamme näille kirjastoille, jotka ovat sellaisia saavia kirjastoja. Niiden kanssa on sovittu mitä heille hankitaan, ja me ostamme aineiston ja lähetämme sen. Ulkoistimme niin sanotusti vaihtotoiminnan käytännön hoito Vaihtokeskukseen. Se on siis tavallaan uusi alku. Vähitellen tulemme katsomaan myös sitä saatua eli kuinka paljon siitä, mitä me saamme vaihtona, on sellaista, joka meille oikeasti kuuluu, jonka me oikeasti haluamme, jonka varastointiin meillä on tilaa, jonka käsittelyyn käytämme työaikaa. Tässä on ehkä menty pitkän aikaa päivän lain mukaan ei ole kauheasti katsottu ne tulevat. Ne otetaan ja sitten joko joku käyttää tai ei käytä. Kyllä niitä tarvitaan Suomessa, vaikka niillä on äärimäisen vähän käyttäjiä. Ongelma on se, että vaihtosuhteiden pitäisi olla todellakin eläviä sillä tavalla, että pystyy noudattamaan sitä omaa hankintapolitiikka myös vaihtojen suhteen eikä vain niin otetaan passiivisesti vastaan ja varastoidaan. Että sitä mitä tarvitaan saataisiin vaihtokumppanien kautta. Ukrainasta, Valkovenäjältä, Balkanilta, keskeisestä Itä-Euroopasta toki pystytään ostamaan. Tällä hetkellä on kuitenkin niin, että pitäisi saada jonkinlainen ukrainankielisen kirjallisuuden hankinta käyntiin, tulee kyllä vaihtona sieltä, mutta jos haluaisimme ostaa, niin emme oikein löydä sitä, joka myisi. Vaihdot on tässä ihan oikea, hankintatapa, mutta se vaatii panostamista, se vaatii näiden suhteiden ylläpitoa. Näen edelleen, että meillä ei elektronisoituminen sillä tavalla ole vaikuttanut näihin vaihtoihin, että se koskee joissakin määrin tieteellisiä lehtiä, mutta ei sarjajulkaisuja eikä monografiajulkaisuja. Siinä mielessä vaihdot varmasti tulevat jatkumaan.

Vaihtojen tärkein haaste ja hyöty?

Isomäki: Se, että tämä vaihto ainakin osittain ei ehkä täysin täsmää. Siinä on aina jotain. Jos voitaisiin ihan rehellisesti ostaa se, mitä tarvitaan, se olisi helpompi. Hyöty on valikoiman lisääntyminen. Minun mielestäni se on kansallisesti myös merkittävää. Humanistisille aloille tulee laajasti sellaista kirjallisuutta, mitä ei välttämättä tulisi tällä kapealla, kun kaikki priorisoivat ja erikoistuvat. Huomaamme kyllä, että asiakkaat ovat välillä hyvin iloiset, että meillä on tämä, mitä he ovat etsineet. Vaihto on ainoa mahdollisuus mitä kautta saada.

Mäkelä: Hyvin monimutkainen kysymys, jos haluaa koko maailman parantaa tai kirjaston parantaa, on tietysti monia aspekteja. Mutta meidän aineiston kohdalla tämä on kuitenkin semmoista passiivisempaa vastaanottoa, koska on määrätty osa siinä kirjaston profiilissa, joka on keskittynyt eduskuntaan ja muiden maiden parlamentteihin. Katsomme, että meillä on jonkinlainen velvollisuus hoitaa entistä keskuskirjastomissiota suomalaisessa kirjastoverkostossa. Täällä on ehkä Suomen kannalta se hyöty, mikä siitä tulee kaikille. Sitten totta kai on tällaisia perinteisiä suhteita, missä toimii ihan mukavasti ja helposti, se lähettäminen ja saaminen. On tietysti totta, että eräissä tapauksissa ne vaihtosuhteet eivät ole aivan tasapainoisia, ja mekin joudumme sitten ostamaan jonkin verran. Kirjaston kannalta jossain vaiheessa - ehkä tässä nyt eletään nyt sellaista muutosvaihetta, että se tulee sitten ongelmaksi jossain vaiheessa. Mutta periaatteessa siis ihan samat, laajuutta kokoelmiin on sellainen hyvä puoli.

Pekkarinen: Suurin hyöty on ehkä ne 30 julkaisua, siinä on hyviä, keskeisiä, ennen kaikkea englanninkielisiä, brittiläisiä, amerikkalaisia, joku ranskalainen, joku venäläinen. Mutta sitten kaukopalvelu käyttää hyvin paljon näitä, ja myös vähemmän käytettyjä on kaukopalvelulle tärkeitä. Sitten tämä ongelma tulee juuri meidän alalla tässä elektronisoitumisessa, että paperivaihtojulkaisut saadaan paperisena, mutta siihen ei saa e-versiota. Jos se saataisiin, silloin hyöty olisi maksimaalinen. Mutta sitten tuo Open Access-julkaiseminen muuttaa tätä kuviota.

Reijonen: Minun mielestäni se olennainen haaste on, miten saamme vaihdon kautta ne julkaisut, joita me tarvitsemme kokoelmiin ja siihen liittyy tietysti resurssipuoli. Se on mahdollista, mutta siihen pitäisi pystyä panostamaan. Hyötynä minä näen sen, että suomalaiset tiedejulkaisut saadaan tätä kautta leviämään, esimerkiksi Venäjän eri paikkoihin tai Balkanille eri paikkoihin, joilla ei muuten olisi kerta kaikkiaan mahdollisuutta hankkia näitä julkaisuja. Pidämme myös tätä mielessä, silloin kun mietimme näitä vaihtosuhteita, että se painaa kyllä vaa'assa.

Parland-von Essen: Jos palataan vielä sähköiseen julkaisemiseen ja miten se vaikuttaa, sekä elektroninen julkaiseminen yleensä että Open Access. Minkäänlaisia tulevaisuudennäkymiä on tämän asian tiimoilta?

Isomäki: Itse asiassa toivon, että elektroninen julkaiseminen tulisi tällaisen erikoisalan käyttöön, niin kuin taidemuseot ovat. Jonkin verran olemme taidemuseo-alan kehittämisyksikkö, kehitys ja yhteiskuntasuhteita ja sen sisältö nykyään. Siellä julkaistaan aika paljon semmoista kuvatonta, aika ikävää lakitieteellistä ja taideteosten hoitoon ja käsittelyyn liittyvää ja myös sellaisia tilastollisia tutkimuksia kokoelmista. Minä en ole varma, ovatko vapaasti saatavissa vai maksavatko ne jonkin verran. Meillä on myös aivan tieteellistä julkaisutoimintaa, varsinkin Kuvataiteen keskusarkisto ja muutkin yksiköt julkaisevat väitöskirjoja ja tutkimuksia esimerkiksi taidekriittistä. Se voisi olla aivan hyvin aineistoa. Katson ettei se ole mitenkään mahdoton kuvien mennä mukaan sinne. Taidemuseon maailma on hyvin aktiivinen, nykyaikainen ja ajassa kiinni, mutta luulisin, että näistä kuvakäyttöasioista tämä nyt eniten kiikastaa.

Mäkelä: Uskon kyllä, että tällä virallisaineistolla, sähköisyys tulee lisääntymään. Ennenhän oli se vaihe, että ainoastaan paperinen dokumentti olisi virallinen. Sähköisen asiakirjan virallisuus eräissä maissa varmasti tulee lyömään itsensä läpi. Se on minusta ihan järkeenkäypä, että jos halutaan kansalaisille asioita tiedottaa nopeasti, sitten on sähköisen aineiston pakko tulla melkein tärkeimmäksi. Se on vain yksi näkökulma aineistokuvan kannalta. En ole vielä varma siitä, miten kansalaiset itse haluavat lukea. Ruudulta vai pitääkö kädessä paperia. Ainahan sitä voi printata ja lukea sitten. Tutkimuksenkin kohdalla minä en ole vielä varma, millä tavalla historioitsijat tai yhteiskuntatieteilijät käyttävätkö sähköisiä dokumentteja sellaisella hakutoiminnolla ja itselle etsivät, mitkä sanat siinä esiintyvät ja lukevat vain kohdat jostain kirjasta esimerkiksi. Tavallaan nyt että kuitenkin vielä eletään siis tätä murrosta, sitten kun tutkijasukupolvet vaihtuvat, ehkä sitten ne käyttävät kasvavassa määrin sähköistä aineistoa.

Parland-von Essen: Minkäänlainen on kirjojen postittamisen tulevaisuus, siis paperikirjojen – ovatko ne tulevaisuudessa tarpeettomia?

Mäkelä: Lähettämässä on tietysti työtä, mutta ainakin noissa vaihtosuhteissa selvästi maailmalla on vielä joitain semmoisia kirjastoja, jotka kyllä mielellään ottaa, esim. Library of Congress ja British Library. Ne ovat olleet innostuneita ottamaan paperiaineistoa vastaan. Mutta sitten on joitain semmoisia pienempiä, joissa selvästi intressi on vähenemässä.

Pekkarinen: Lääketiede on sellainen ala, jossa omasta kirjastostani [tai laajemmin] uusista julkaisuista 70-80% on e-aineistoa. Vaihtosuhteita, en usko siihen, että jos Open Access leviää ja arkistointi leviää eli jos Open Access julkaisemisen edellytykset on, niin silloin se e-julkaisu vie voiton.

Reijonen: Esim. Venäjällä on sähköisiä lehtiä, sähköistyminen alkaa lehdistä ihan selvästikin, kuin nyt kaikkialla muuallakin. Ehkä jotenkin tunne on että Se on luonnontiede ja tekniikan alat, jotka ensimmäisinä sähköistyvät. Humanistis-yhteiskuntatieteellisellä puolella ei niin kovinkaan nopeasti. Asiat voivat tapahtua hyvin äkkiä, voi tulla sellaisia hyppäyksiä. Osa vaihdoista tulee kirjoina ja se voi olla se mihin suuntaan mennään, koska kirjojen digitalisoitumiseen kokonaan, siihen en kyllä usko, aina tulee kirjoja olemaan.

Parland-von Essen: Miten voisi ajatella, että vaihtotoiminta kehitettäisiin jotenkin, että saataisiin sitä tehokkaammaksi vai onko just kyse siitä, että kirjaston henkilökunnan pitäisi tarkemmin ehtiä käydä listoja läpi ja ylläpitää ja muuttaa näitä ja sopia jatkuvasti tehokkaammin vai olisiko Vaihtokeskus. Voisiko tätä jotenkin vielä kehittää, tätä järjestelmää? Onko mitään ideoita tai toiveita?

Mäkelä: Onko Vaihtokeskuksella ideoita, jotka hoitavat kokopäiväisesti? Tosiaan kyse on sellaisesta intellektuaalisesta toiminnasta, kirjastoissa on pula henkilökunnasta, ainakin töistä ei ole puutetta varmaankin kirjastoissa.

Varastokirjasto vaihto-aineiston sijoituspaikkana?

Mäkelä: Tähän minunkin ideaan Varastokirjastosta varastona C liittyy tietysti se ongelma, että ne valtiopäiväasiakirjat ja tämmöiset virallisjulkaisut eivät ole aina kaiken yksinkertaisempia sarjoja, niissä voi nimekettä vaihdella. Tavallaan Jos sitä asiaa tiedonhakuna halutaan se on hyvin helppo mennä siihen hyllylle ja siinä hakemiston avulla. Toisin sanoen se on se helpoin tapa, jos etsitään yhtä dokumenttia, sehän voi olla myös sähköisestäkin helppo löydettävissä. Mutta tavallaan jos mennään tiedonhakuna jotain asiaa etsimään, se hyllyn kohdalla käyminen vasta selvittää, mistä se kannattaa hakea. Ja silloin, kun se tavara on siellä Kuopiossa, niin ainakaan se Eduskunnan asiantuntija ei voi mennä asiakasta auttamaan Kuopioon. Silloin pitäisi tietysti olla sekini sitten

järjestettynä, että sinne Kuopioon voisi ihmiset, tutkijat päästä suoraan, että ne eivät olisi pelkästään kaukolainana saatavissa.

af Forselles: minun mielestä täällä keskustelun aiheena on se, että parastaikaa ne vaihtosuhteita harjoittavat laitokset. Kirjastojen hankintaprofiili on muuttunut aika lailla, kun kirjasto erikoistuu, , koko hankinta, kaikki erikoistuu, jolloin karsiutuu pois ehkä sellaisia yleisesti kiinnostavia sarjoja, jotka aikaisemmin ovat aivan selvästi kuuluneet kirjaston kokoelmiin. Mitä mainittiin tässä, että tuo arkinen työ, kun tavallaan pitäisi löytää oikeat julkaisut, tästähän aika paljon siinä on kysymys. Kuka tekee sen työn? Onko olemassa sellaista harmaata kenttää, että olisi mahdollisesti sellaisia kappaleita, jotka eivät olisi mukana tässä systeemissä; tieteellisiä kirjoja, jotka olisivat jollekin kiinnostavia saada käsiksi. Tuo olisi minun mielestä erittäin hyvä pointti tässä, sellainen ehkä sisällöllisesti syvempi analyysi, joka mahdollisesti olisi hyvä, kuka tekee sen sitten?

Isomäki: Tuossa hitaasti ajatellen tuota Varastokirjasto-kysymystä, niin ainakin taidemuseonkompleksin kanssa minusta tuntuu, että vaihtotoiminta on aika elävä ja tietyllä tavalla alavastassa kuitenkin. Se tarkoittaa hirveän paljon henkilösuhteita, museosuhteet toisiin museoihin, ja tavallaan voi sanoa, se on tietyn alan taidekeskustelun, kuuluu siihen vaihdon piiriin aika paljon. Ja se mitä on muodissa, mitä tutkitaan, mitä näyttelyitä on, koko tämä, se tuntusi aika kummalta, jos kaikki siirretäisiin jonnekin Kuopioon ja sen mukaan keskustelu.

Reijonen: Ehkä tähän Ceciliaan kommenttiin. Voidaan katsoa, mitä aika näyttää, pitäisikö kirjaston näkökulmasta palata alkulähteille ja löytää niitä julkaisijoita, jotka tällä hetkellä julkaisee niitä teoksia, jotka kiinnostavat. Vaihtokeskus on tärkeä siinä käytännön työssä. Ja siihen tarvitaan sitten myös tiedeyhteisöä. Nyt edessä sellainen tilanne, että jos haluamme hiukan muuttaa hankintalinjaa, halutaan painottaa sitä enemmän yhteiskuntatieteisiin, tarvitsemme yhteiskuntatieteellisten tutkijoiden näkemyksiä siitä, mitkä julkaisut ovat sellaisia että niitä kannattaa hankkia. Katsotaan, lähdetäänkö heidän kanssa keskustelemaan vaihtosuhteesta, jolloin Vaihtokeskus voi sen hoitaa, vai onko mahdollisuus ostaa se. Se on tavallaan yksi mahdollisuus ja uskoisin, että voisi hyvinkin olla aivan mahdollinen varsinkin jos ajatellaan, että suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta sitten tätä kautta saataisiin levitettyä. Vaihtosuhteiden määrä ei välttämättä ole ollenkaan se tärkein tekijä, vaan että ne on juuri ne oikeat ja elävät sitten.